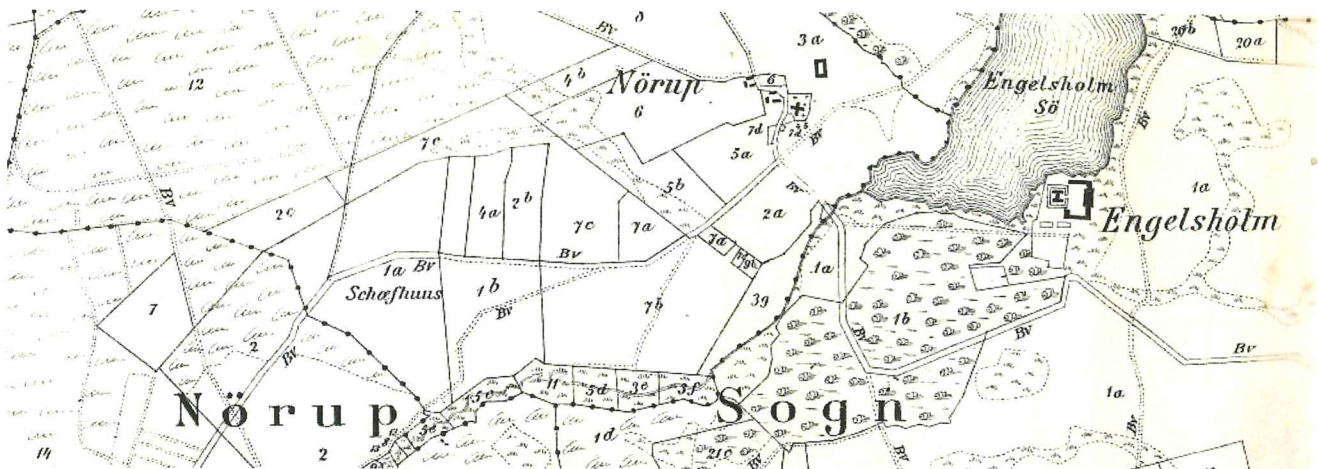

Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn

ArkivNyt

Nr. 1/2014

2014, et stort jubilæumsår – med et lokalt islæt

Af Peter Egholm Jensen

I år markeres en række begivenheder, der historisk og kulturelt har haft og på mange måder stadig har indvirkning på Danmark som nation og vel også den måde, som vi hver i sær ser samfundet og verden omkring os på. Af større begivenheder markeres 200-års jubilæet for Norges adskillelse fra rigsfællesskabet med Danmark i forbindelse med afslutningen af Napoleonskrigene samt 200-året for indførelsen af skoleloven af 1814, der også ofte omtales som "anordningerne om almueskolevæsenet i købstæderne, på landet og for København".

1814-skoleloven markeres bl.a. med udstillinger på mange skoler og ikke mindst med udgivelsen af et smukt 5-bindsværk – Dansk Skolehistorie gennem 500 år. På skoleområdet var Nørup Sogn dog, som bekendt, ret langt fremme i forhold til 1814-skoleloven takket været de Lichtenbergs etablering af skoler helt tilbage i begyndelsen af 1700-tallet.

Endvidere markeres 150-året for den 2. slesvigske krig, der bl.a. med slaget på Dybbøl blev en tragedie ikke blot for en del af de direkte involverede soldater, men også for de mange familier over hele landet, der mistede familiemedlemmer og ikke mindst forsørgere. Sidstnævnte især fordi hæren havde behov for at mobilisere adskillige soldaterår-gange for at råde over tilstrækkeligt mange soldater, hvilket betød, at mange mænd helt op i 30 - 35-års alderen måtte forlade kone og måske en større børneflokk for at gøre krigstjeneste.

Også her fra sognet blev en del mænd indkaldt for at deltage i krigen, og til efteråret håber Lokalhistorisk Arkiv at kunne markere begivenheden med en udstilling om emnet set fra et lokalt perspektiv.

Af andre begivenheder om end af mindre dramatisk tilsnit, men alligevel af betydning for det lokale liv i Nørup Sogn har arkivet fundet frem til et par begivenheder, der fandt sted for 100 år siden, og derfor fortjener en omtale i dette nummer af bladet.

Begravelseskassen for Nørup Sogn

Den 1. april 1914 blev der oprettet en frivillig genforsikret begravelseskasse for medlemmer af Nørup Sogns Sygekasse. Sygekassen var oprindeligt stiftet i 1873 under navnet Nørup-Randbøl Sygekasseforening af sognepræsten for Nørup-Randbøl menigheder samt nogle gårdmænd og, som det hed, "bedrestillede i de to sogne". Aktiviteterne gik dog nærmest i stå, og i 1898 blev foreningen stiftet på ny og samtidig indmeldt i Centralforeningen af Sygekasser i Vejle og Ribe Amter.

Som medlemmer af begravelseskassen kunne optages "saavel Mænd som Kvinder", når de var over 15 år og under 40 år. Såfremt man som nyt medlem af sygekassen ikke samtidig ønskede optagelse i begravelseskassen, kunne man ikke på et senere tidspunkt blive optaget i denne. Dog var det muligt for unge mennesker at vente med indmeldelse indtil det 25. år mod fremvisning af en tilfredsstillende lægeattest. Ved indmeldelse skulle der betales et indskud på 60 øre, og kvartalskontingentet var 38 øre pr. medlem. For dette beløb ydede begravelseskassen et beløb på 100 kr. i begravelseshjælp. I øvrigt blev medlemskab af begravelseskassen i 1937 obligatorisk for sygekassens medlemmer, og begravelseshjælpen var da på 200 kr.

Gammelby Forsamlingshus

I Gammelby og omegn var der i begyndelsen af sidste århundrede meget stor interesse for at få bygget et forsamlingshus. Da byggeprojektet så i 1913 endeligt kunne gå i gang, var tilslutningen stor, og de lokale bønder hentede byggematerialer med deres hestetrukne vogne, og andre hjalp til med at grave, støbe og assistere de uddannede håndværkere, der forestod byggeriet.

Forsamlingshuset blev færdigt og kunne tages i brug i efteråret i 1913. Lærer Sandbys interessante beretning om forsamlingshusets tilbliven - nedskrevet i forhandlingsprotokol-

len i 1914 – gengives her, dog tilrettet i forhold til nutidig stavemåde:

"Gennem flere år blev der mand og mand imellem talt en del om at bygge et forsamlingshus i Gammelby. Skytteforeningen nedsatte et udvalg til at tage sig af spørgsmålet, men det førte ikke til noget resultat. Ved et møde i Gammelby Skole nedsattes ligeledes et udvalg til at få sagen i gang, nævnte udvalget stillede den i bero – muligvis til bedre tider.

Gammelby Forsamlingshus, Gammelbyvej 35, foto fra 1980. (Foto: Lokalthistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Ved børnenes juletræ i Gammelby Skole i julen 1912 kom spørgsmålet atter på tale. Chr. Nielsen, Gammelby, som længe havde interesseret sig for tanken, tegnede sig for den første aktie – 100 kr. – og allerede samme aften tegnede forskellige af deltagerne i juletræsfesten sig for 1300 kr., et tydeligt bevis på, at der var en stor interesse for sagen. I den nærmest følgende tid blev der af Chr. H. Nielsen og enkelte andre gjort et stort arbejde med aktietegning ude omkring hos egnens beboere, der næsten alle tegnede sig for en større eller mindre aktie, og forbausende hurtigt var aktiekapitalen – 4990 kr. – tegnet. I slutningen af januar måned 1913 indbydes de tegnede til et møde i Gammelby Skole, på hvilket det enstemmigt vedtages at bygge huset. Der valgtes et byggeudvalg til at forestå dette; det kom til at bestå af følgende mænd: Niels Elvstrøm, Gammelby (formand), L.P. Hansen, Gammelby, L. Lomholt, Tørrild, Carl Ildved, Sødover Mark og Peder Hansen, Sødover Mark.

Samtidig valgtes en bestyrelse til at træde i virksomhed, når forsamlingshuset stod færdigt. Dens opgave var tillige - sammen med byggeudvalget - at finde den heldigste byggeplads, at skaffe den nødvendige kapital, da aktierne først, i henhold til de trufne bestemmelser, skulle indbetales succesivt i løbet af 10 år, at udfærdige aktiebrevene m.m. Nævnte bestyrelse kom til at bestå af J.P. Sandby, Gammelby (Formand), Hans Hansen, Tørrild, N. Guldborg, Trolleruplund, Thomas Lomholt, Sødover Mark og Chr. L. Unnerup, Sødover Mark.

Efter nøje overvejelse valgtes pladsen ved Nørupvej som den bedste også med hensyn til beliggenhed. Arealet, 1500 kvadratalen, afgaves af N. Elvstrøm, som til vederlag herfor fik udfærdiget et aktiebrev på 200 kr.

Efter at arbejdet var udbudt til licitation, og de laveste tilbud antagne, rejstes bygningen i sommeren 1913 efter tegning af bygmester Nielsen i Skibet. Murerarbejdet udførtes af murermester Jørgensen, Gadbjerg, for en sum af 777 kr. og 77 øre. Ved forskellige ændringer og tilføjelser steg summen til 830 kr. og 62 øre. Tømrer- og snedkerarbejdet - heri indbefattet. Borde og bænke udførtes af snedkermester Olesen, Jelling, for en sum af 2360 kr. der efter, at forskellige ændringer og tilføjelser var foretagne, steg til en sum af 2414 kr. og 50 øre. Malerarbejdet udførtes af malermester J. Nielsen, Jelling, for 217 kr. og 62 øre.

Det bør særlig fremhæves, at kvinderne ved en indsamling tilskød 147 kr., som anvendtes til lamper, gardiner med tilbehør, kaffetøj m.m. samt at de unge piger - ligeledes ved en indsamling - anskaffede forskellige ting til udsmykning og nytte i lokalerne.

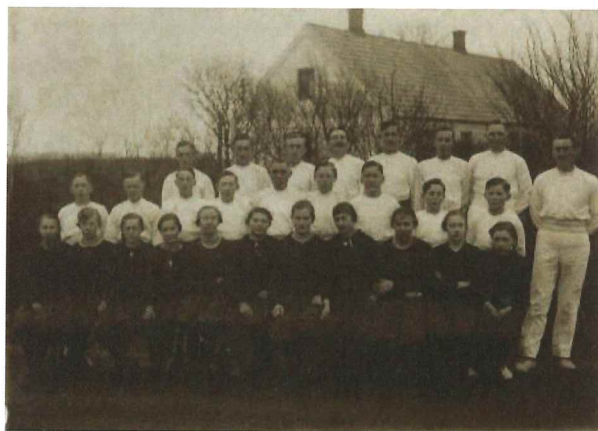
Da endelig gymnastikapparaterne sidst på efteråret 1913 blev anskaffede og opstillede, stod forsamlingshuset fuldt færdigt og monteret til de forskellige brug, hvortil det var bestemt; foredrag, møder, fester og gymnastik.

Den 30. september 1913 fandt indvielsen sted. Efter at formanden havde budt den talrige forsam-

ling velkommen - den talte ca. 200 deltagere - holdt sognepræsten, pastor Eggert, Nørup indvielsestalen. Da festen tillige betragtedes som det første efterårsmøde, var provst Andersen, Ringiøve ligeledes - efter venlig og indtrængende anmodning - kommen til stede. Han holdt et godt folkeligt foredrag, hvori han ligesom sognepræsten indflettede mange gode ønsker for forsamlingshuset og den egne befolkning, som i den kommende tid skulle samles der. Om aftenen læste pastor Eggert "Abels død" af Paludan Møller og uddrag af "Den lille hornblæser" af H.P. Holst for den meget talrige forsamling - en hel del af egnens ungdom var nu også kommen til stede - og dermed sluttede denne for Gammelby Forsamlingshus første og helt igennem vellykkede fest".

Underskrevet:

Gammelby Skole d. 12. marts 1914, J.P. Sandby

Blandt de forskellige foreninger, som benyttede forsamlingshuset var gymnastikforeningen. Her er gymnastikholdet i Gammelby fra 1920 fotograferet foran skolen. (Foto: Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Forsamlingshuset var i mange år centrum for utallige familie- og foreningsfester på egnen. Også Gymnastik- og ungdomsforeningen, Husholdningsforeningen og Havekredsen holdt til i forsamlingshuset og forestod hver for sig forskellige aktiviteter. Der blev arrangeret baller både for de unge, men også for de lidt ældre, gennemført kurser i madlav-

ning og syning, og ikke mindst blev der holdt mange foredrag med dygtige foredragsholdere.

I forhandlingsprotokollen for Gammelby Forsamlingshus kan man læse om både store og små begivenheder i huset, men også mere kuriøse oplysninger findes i protokollen som f.eks., at aktionærerne i Gammelby Forsamlingshus på den årlige generalforsamling, den 28. februar 1939 vedtog at give kvinderne stemmeret!

Endvidere kan man også se, at paragraffen i aktionærvedtægterne fra 1913 om, at "Kortspil maa ikke finde Sted i Samlingshuset", i 1950 blev liberaliseret til fordel for aktionærerne, idet paragraffen kom til at lyde "Kortspil maa finde Sted i Samlingshuset til Aktionærernes Fester".

En epoke er slut

I takt med samfundsudviklingen og de strukturelle forandringer blev det i 1960'erne vanskeligere at opretholde et tilstrækkeligt aktivitetsniveau for forsamlingshusets fortsatte beståen, og i 1968 blev det derfor besluttet at sælge huset, og som så mange steder landet over var en epoke dermed slut med Gammelby Forsamlingshus som et samlingssted i lokalområdet.

Kilder:

Vedtægt for Nørup Sogns genforsikrede Begravelseskasse, vedtaget 23/3 1914. (Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Artikel bragt i jubilæumsskrift for Centralforeningen af Sygekassen i Vejle Amt 1894-1944 forfattet af smedemester Ludvig Flugt, Gødding, formand for syge- og begravelseskassen. (Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Forhandlingsprotokol for Gammelby Forsamlingshus, 1914 – 1950. (Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Den Store Danske Encyklopædi, Gyldendal.

En beretning om Himmeltvedgård - gården der forsvandt

Af Ida Hasring

"Tider skal komme, tider skal henrulle, slægt skal følge slægters gang".

Ja sådan indledes 2. vers i salmen Dejlig er jorden af B.S. Ingemann.

På den flere hundrede år gamle gård Himmeltvedgård har slægt fulgt efter slægt. Gården gik fra far til søn i 9 generationer. Men nu er det slut. I oktober 2011 døde den sidste ejer Egon Møller ugift og uden børn. På vej hjem fra en tur i marken, hvor han havde gået så mange gange, faldt han om og døde. 78 år havde han levet på dette sted, og han var 9. generation. Den gamle gård er nu revet ned, og et nyt hus er opført på grunden Tørskindvej 62.

Udflytning fra St. Lihme

Før udskiftningen lå gården i St. Lihme by. I 1796 tilfaldt der Hans Hansen Møller (4. generation) en udflytterlod på Himmeltved ved lodtrækning mellem udflytterne. Kaptajn Jermiin, daværende ejer af Engelsholm, solgte jorden til en pris af 1000 rdl. Familierne skulle beholde rådighed over deres bygninger og kålhaver, indtil udflytningen var fuldført. Der var 65 tdr. land, hvoraf de 14 tdr. land var skov.

På Himmeltved

Hvordan bygningerne på den firelængede gård blev opført vides ikke, men sandsynligvis har man brugt materialer fra den gamle gård og suppleret med nye. Den oprindelige gård på Tørskindvej blev naturligvis om- og tilbygget flere gange i de kommende århundreder. Som bygningerne stod ved Egon Møllers død, var stuehus og lade fra 1819. Østlængen var fra 1880. Her var der blevet indrettet en aftægtsbolig. Avlsbygningerne med kvæg og svinestald var bygget i 1935.

Sandsynligvis var Terkel Madsen Møller fra Gødding Mølle 1. generation. Hans søn Hans Terkelsen Møller f. 1692 og Maren førte slægten videre. De 9 generationer er følgende:

1. Terkel Madsen Møller f. ca. 1654
2. Hans Terkelsen Møller f. 1692 og Maren
3. Hans Hansen Møller f. 1717 og Else Lauritsen
4. Hans Hansen Møller f. 1757 og Ingeborg Rasmusdatter
5. Rasmus Hansen Møller f. 1793 og Ane Jensdatter
6. Hans Rasmussen Møller f. 1823 og Sidsel Marie Zakariasdatter
7. Rasmus Hansen Møller f. 1862 og 1) Magdalene Hansen, 2) Kirstine Sørensen
8. Hans Møller f. 1897 og Kathrine Mogensen
9. Egon Rasmus Hansen Møller f. 1933

Foto fra ca. 1910. Tre generationer er med på billedet. Yderst til venstre: Daværende ejer Rasmus Hansen Møller f. 1862 og Magdalene f. 1861. Deres børn: Hans f. 1897, Marie f. 1894 og Georg f. 1901. Dernæst to tjenestepiger, Rasmus Hansen Møllers forældre, Hans Rasmussen Møller f. 1823 og Sidsel Marie f. 1830. En tjenestekarl står mellem de to. (Foto: Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Magdalene på det gamle billede døde året efter i 1911, 49 år gammel. Rasmus Hansen Møller giftede sig så med Kirstine Sørensen. En husmoder kunne ikke undværes.

Folketællingerne fra 1800-tallet viser, at børnene har boet hjemme, indtil de blev gift. De

har selvfølgelig indgået i arbejdet. Ligeledes har de gamle boet på aftægt på gården, til de døde. Fra 1880 har der været tilknyttet en karl og en pige.

Luftfoto af Himmeltvedgård fra 1950'erne.
(Foto: Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Egon Møller overtog Himmeltvedgård i 1972 efter sine forældre Hans og Kathrine Møller. Hans far døde i 1976, men moderen blev boende og holdt hus for sønnen. Hun døde i 1991.

I arkivet findes der flere billeder af Himmeltvedgård og vi har også et hæfte, hvori Egon Møller har fortalt om gården.

Motiv fra gårdspladsen på Himmeltvedgård, 1996 (Foto: Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Kilder:

Johanne Bindsbøls artikel: Udstykning af fællesskabet og selveje til bønderne fra Kirkebladet for Nørup Sogn. 41. årgang nr. 2.

Egon Møllers beretning om Himmeltvedgård, (Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn).

Nye og forbedrede lokaler til lokalhistorisk arkiv

Af Peter Egholm Jensen

Den 10. januar 2014 kunne arkivet under Fi-rehøjeskolen i Nørup igen slå dørene op, så foreningens medlemmer og andre interesserede kunne få lejlighed til at se arkivets nye og istandsatte lokaler. Foruden et kig på arkivalierne fik gæsterne også mulighed for at få lidt til ganen.

Takket være skoleledelsens velvillige indstilling til at afgive et tiloversbleven kælderlokale til Lokalhistorisk Arkiv samt en masse praktisk arbejde af bestyrelsesmedlemmer og flere andre engagerede mennesker lykkedes det i løbet af 2013 at få klargjort det nye lokale således, at arkivets samlede areal nu er fordoblet i forhold til det oprindelige.

Interesserede gæster undersøger arkivmateriale (Foto: Ida Hasring).

I samme ombæring benyttede arkivmedarbejderne lejligheden til at istandsætte det gamle lokale samt til at omplacere en del af arkivets billeder og andre genstande, således at udstillingen nu er blevet mere overskuelig.

Gæster samlet i arkivets gamle, men istandsatte lokale (Foto: Ida Hasring).

Indvielsesarrangementet var særdeles velbesøgt, idet det skønnes, at 70 – 80 gæster benyttede lejligheden til at se lokalerne og til at få en snak med hinanden og med os i arkivet. Arkivet er som sædvanligt åbent hver mandag formiddag eller efter nærmere aftale med et af bestyrelsesmedlemmerne. Så fik man ikke set lokalerne i forbindelse med indvielsen, er der altid mulighed for at kigge forbi på et andet tidspunkt.

Arkivets helt nye lokale (Foto: Ida Hasring).

Hjemmeside introduceres

Af Peter Egholm Jensen

Arkivet har for nylig indgået en aftale med Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA) om oprettelse og drift af en hjemmeside til brug for Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn. Hjemmesiden er meget overskuelig og dermed også særdeles brugervenlig.

I løbet af foråret og sommeren er det planen, at praktiske oplysninger samt nogle af arkivets billeder og dokumenter mv. skal kunne findes på hjemmesiden. Allerede nu kan man dog på adressen www.noeruplokalarkiv.dk se hjemmesidens udformning, og man kan også via fanen Links få adgang til Statens Arkiver, Lokalarkiver i Danmark og Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA).

Så snart nogle af Nørup Lokalarkivs egne informationer er tilgængelige på hjemmesiden, vil der blive udsendt en mail til foreningens medlemmer med oplysning herom.

Hvad skete der egentligt i Nørup Sogn for 25 år siden?

Fundet af Inge Enevoldsen og Jytte Skovbjerg

Ved at kigge lidt i Vejle Amts Folkeblad, årgang 1989, støder man blandt andet på følgende overskrifter:

- **Nørup Skole fylder 25 år**
- **Skovbrynet ventes solgt for tre millioner**
- **Skovbrynet i Nørup skal være plejecenter**
- **Tre Brugser i én.**
Det var nu i virkeligheden Brugsen i Gl. Nørup og Brugsen i St. Lihme samt købmanden i Nørup, der var tale om.
- **Stinne takker af efter 18 år.**
Dvs. Stinne, der i daglig tale var kendt som Stinne-købmand.

Er du interesseret i at læse mere om disse eller andre historier, ja så har arkivet en omfattende udklipssamling, hvor man kan finde spændende historier og billeder om de lokale begivenheder.

Kontingent for 2015

Ved generalforsamlingen den 6. februar 2014 blev det besluttet at hæve medlemskontingentet med 10 kr., således at kontingentet vil være 60 kr. pr. person og 120 kr. pr. husstand.

Hvem kan sætte navne på eleverne på dette skolebillede, der er fra St. Lihme skole årgang 1956 eller 1957?

Billedet er afleveret til arkivet af Leo Skannerup, der selv står som nr. 2 fra venstre i bagerste række, men vi mangler navnene på de øvrige elever. Kontakt venligst arkivet, så vi kan få styr på, hvem eleverne er.

Kolofon	
Udgiver	Lokalhistorisk Arkiv og Forening for Nørup Sogn Tørskindvej 3 Ny Nørup 7183 Bredsten E-mail adresse: noeruplokalarkiv@gmail.com
Redaktion	Peter Egholm Jensen (ansvarshavende), tlf.: 2242 4919, e-mail: peteregholm@jensen.tdcadsl.dk Ida Hasring, tlf.: 7588 3156, e-mail: ida.poul@privat.dk
Bestyrelse	Formand: Ida Hasring, Dyrehavevej 12, Nørup, 7182 Bredsten Næstformand: Peter Egholm Jensen, Gøddinghusevej 20, Gødding Huse, 7183 Randbøl Kasserer: Marianne Jensen, Hærvejen 96, 7182 Bredsten Bestyrelsesmedlem: Jytte Skovbjerg, Billundvej 48, Nørup, 7182 Bredsten Bestyrelsesmedlem: Inge Enevoldsen, De Lichtenbergsvej 1 A, Nørup, 7182 Bredsten 1. suppleant: Karen Jensen, De Lichtenbergsvej 27, Nørup, 7182 Bredsten 2. suppleant: Poul Arenkiel, Dyrehavevej 12, Nørup, 7182 Bredsten
Tryk	Billund Bogtryk
ISSN	2245-8115